

TISZA ISTVÁN EMLÉKÉRE

SZABADSÁG

Irtá: VASVÁRY ÖDÖN

1968 Nov

Október 31-én volt ötven esztendeje, hogy Tisza Istvánt, a kétszeres volt magyar miniszterelnököt, egyes adatok szerint "ismeretlen" emberek agyonlőtték. Mindössze 42 éves volt, amikor először lett miniszterelnökké és 57 éves korában halt meg. Rövid élete tele volt ellenmondásokkal. Jellemében összeolvadni látszott a magyar ember minden jó és rossz tulajdonsága. Emberbarát, államférfiú és bizonyos fokig haladó szellemű politikus tudot lenni ugyanakkor, amikor a

Vasváry Ödön

legtöbbször reakciót szinte példatlan makacssággal védelmezte. Szerette a fajtáját, de népe kezébe inkább a fegyvert adta, mint a kenyeret és boldogulást. Haláláig védte az államot a nemzettel szemben. Szerette a föld egyszerű népét, de földet nem akart juttatni neki. A földosztás helyett inkább abban hitt, hogy a hitbizományok mammut birtokait kell fejleszteni, mert "az a nemzeti szabadság érdeke." A huszadik század elején még mindig a "nemesség" érdekeit méltatta segítségére. Soha meg nem alkudott a sza-

vazati jog kiterjesztésének ellenzésében és amikor már a magyar nép fiai, tulnyomó részben jogfosztott szegény emberek, százezer számra véreztek, és hullottak el a harcmezőkön, volt bátorsága és — hozzá tehetjük — lelke, kimondani, hogy a hazáért való harcolás nem jogcím a szavazati jog elnyeréséhez. A háborút annak kitörése előtt ellenezte ugyan, de azután Churchill-szerűen a végsőkig való kitartás szószólója volt.

Először 1903-ban lett miniszterelnök, másodszor 1913-ban, amikor négy évig maradt helyén. 1917 tavaszán lemondott, mert ellenezte a szavazati jog kiterjesztését. Az első világháború első, hosszabb szakasza alatt ő volt az ország politikai életének feje, sokak szerint zsarnoka.

Nagy okainak kellett lennie, hogy például Biró Lajos 1918 szeptemberének végén, tehát csak egy jó hónappal az összeomlás előtt, "mániákus zsarnoknak" nevezte a volt miniszterelnököt, aki "nemcsak az egész világnak leggyűlöltebb embere, hanem Magyarországnak is" — akinek "hivatalos politikája, parlamentje és kormányai Magyarországnak annyi ellenséget szereztek, hogy az ember lelkéig meg van dermedve, ha körülnéz a világban. Közelben és távolban sehol sincsenek barátaink, mindenütt elkeseredett harag

és lángoló gyűlölet sziszeg felénk . . .”

Tisza 1917 tavaszán hagyta el a hatalom székét, de mint képviselő, ő jelentette be másfél év múlva, 1918 október 17-én, a parlamentben, hogy a központi hatalmak és velük Magyarország, elvesztették a háborút. Két hét múlva halott volt. A haláláig védett állam romjai maguk alá temették.

Mint történelmi alak, talán örökre ellentétes ítéletekben lesz része a történelemírók részéről. Mint ember kifogástalan, puritán életet élt, aki szívesen tett jót, ha alkalma nyílt rá. Ha valaki levéllel kereste fel, annak minden esetben, még miniszterelnöksége alatt is, sajátkezű levélben válaszolt, akármilyen szegény embertől jött. Ilyen levelét magam is láttam. Egy nagyon szerény állásban levő hivatalnok ember panaszkodott, hogy már régen nem léptették elő, bizonyára azért, mert: “nem messze van ide Torna” — Ez a Torna volt ugyanis a legközelebbi falu a levélíró lakóhelyéhez, ahol Justh Gyula birtoka és kastélya volt — Justh pedig a legvehemensebb ellenzéke volt Tiszának és pártjának.

A miniszterelnök levele után az előléptetés is rövidesen megérkezett.

Most, halála ötvenedik évfordulóján még mindig nincsen helye végérvényesen megállapítva a magyar történelem alakjai között. Talán nem is lesz soha. Annyi bizonyos, hogy politikai és államférfiúi elvei nem illettek bele a huszadik századba. Emberi kiválóságai nem elegendőek ahhoz, hogy az ezeresztendőös nemzet igazi nagyjai közé soroljuk. Egy olyan államrendet próbált fenntartani, amely korától legalább száz esztendővel elmaradt.

